

Jó ez
nekünk?

A mesterséges
intelligencia kockázatai
és kihívásai a
felsőoktatási és
tudományos
könyvtárakban

Dr. Habil. Varga Katalin

Egyetemi docens

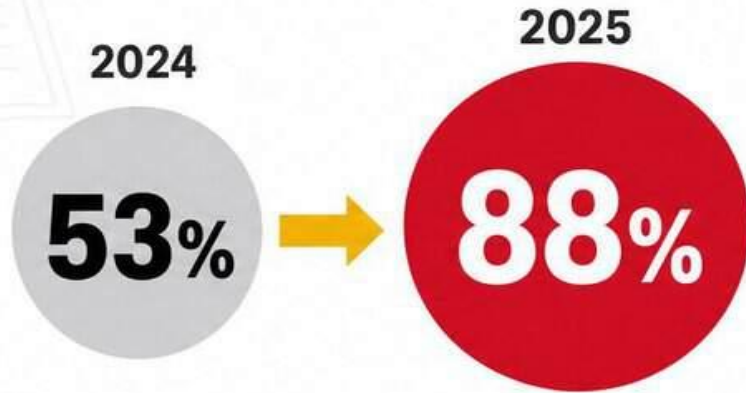
PTE-BTK-HFMI Könyvtár- és információtudomá
nyi Tanszék

Varga.Katalin3@pte.hu

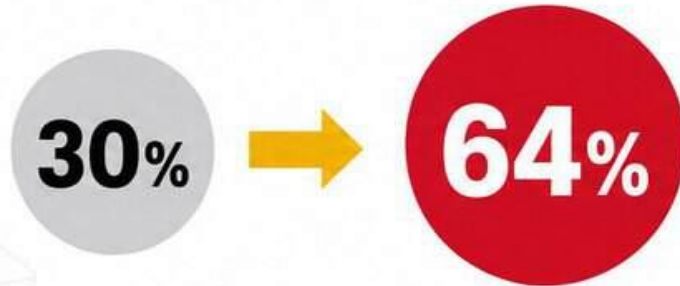
MI a felsőoktatásban és a tudományos kutatásban

- A felsőoktatási és tudományos könyvtárak a technológiai fejlesztések úttörői, így a mesterséges intelligencia alkalmazásában is az élvonalat képviselik.
- Ennek legfontosabb területei a kutatástámogatás, a tájékoztatás és az információhoz való hozzáférés.
- Az MI integrálása a könyvtári környezetbe lehetővé tette a könyvtárosok számára, hogy automatizálják az ismétlődő folyamatokat, javítsák az adatvezérelt döntéshozatalt, és személyre szabottabb, hatékonyabb információs szolgáltatásokat nyújtsanak.

Student AI Use Doubled in One Year

students using AI for assessments

used AI to generate text

How Students Use AI (2025)

Explain concepts

Generate text

Submit directly

Source: HEPI / Kortext Student Generative AI Survey 2025

feedough.com

Az MI kihívásai

A mai könyvtári gyakorlatban talán a legnagyobb kihívást az MI által készített irodalomjegyzékek jelentik.

- Nem létező szakirodalom keresése a könyvtárban.
- Szakirodalmi listák ellenőrzése, hiteleítése.

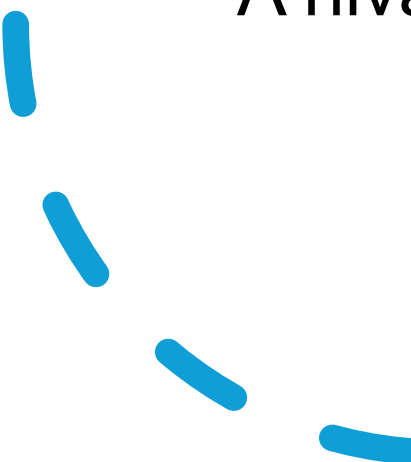
A kiadók felé érkező kihívások:

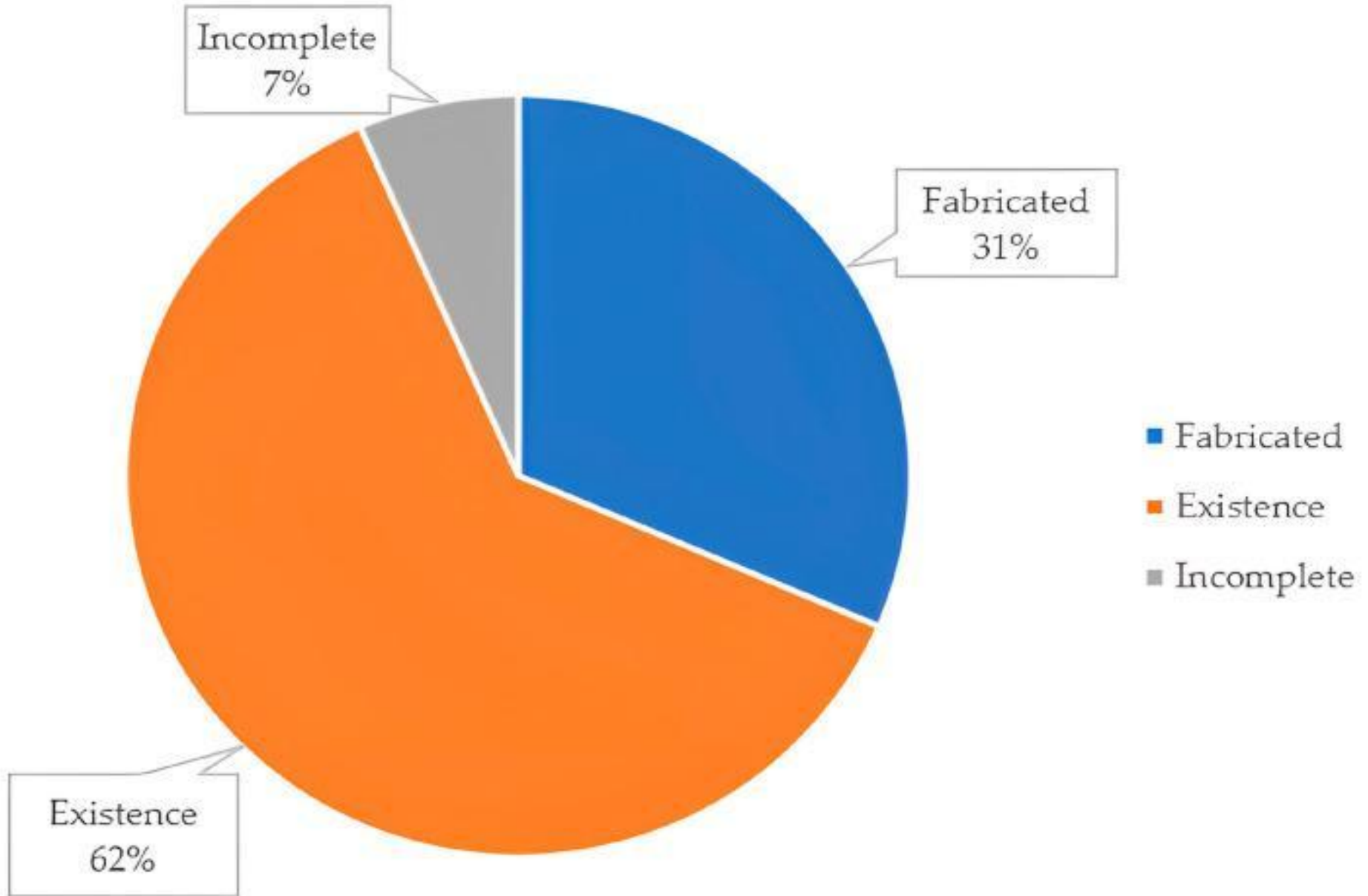
- Hivatkozások ellenőrzése

Mik azok az AI által generált hivatkozások?

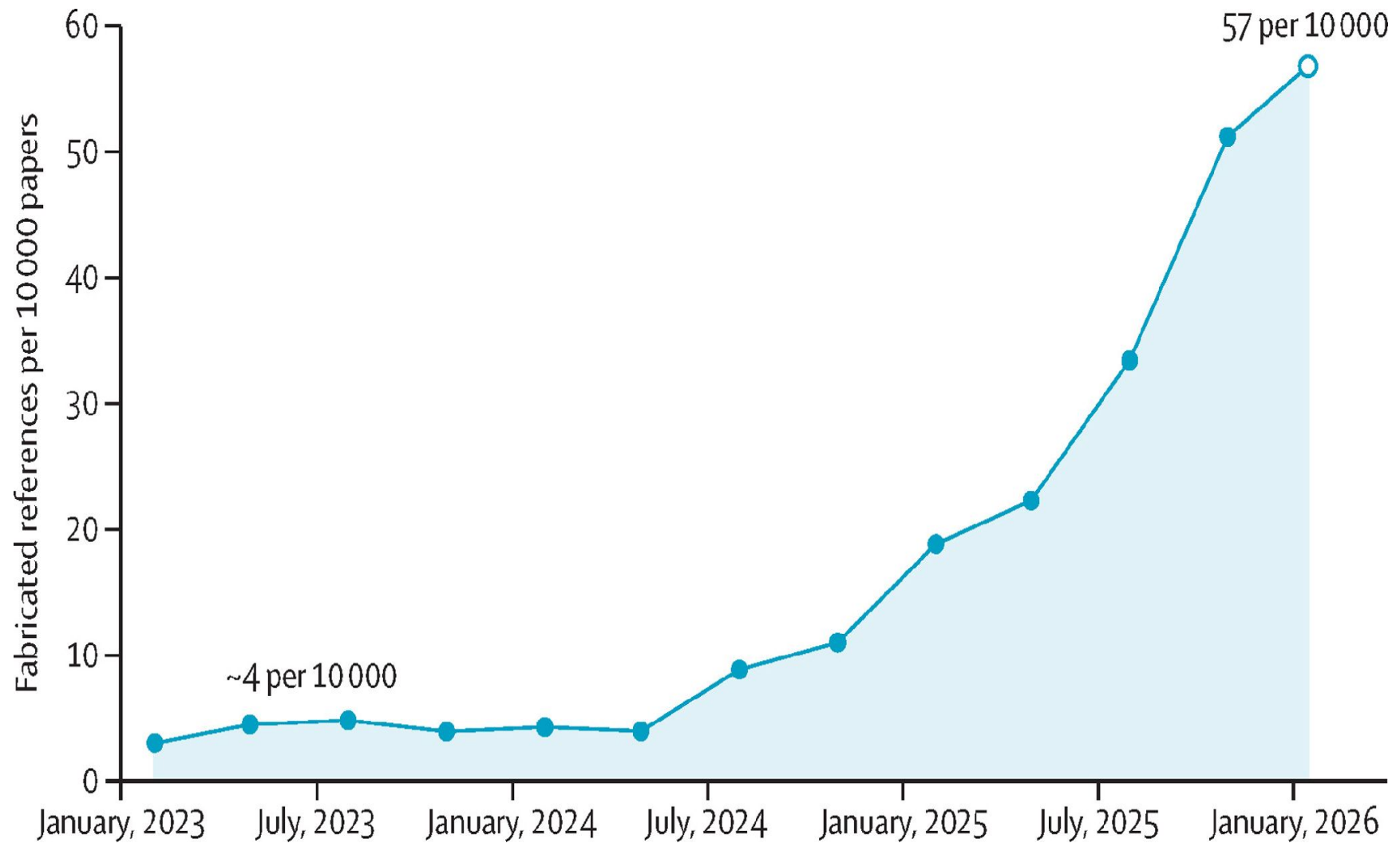
- Amikor forrásokat kérnek, az MI egy olyan formátumú listát készít, amely hitelesnek tűnik — de nem mindig pontos.
 - Igaznak néz ki, de nem létező cikkekre utal
 - Összekeverednek a szerzői nevek, a folyóiratcímek stb.
 - Olyan cikkeket idéz, amelyeket soha nem publikáltak
 - Kihagyja a fontos információkat, mint a DOI, a kötet vagy a szám.

- Egy 2025-ös tanulmány, amelyet a PubMed Central (PMC) publikált, az egyik legátfogóbb értékelést nyújtja az MI által generált hivatkozásokról eddig.
 - **Az MI által generált hivatkozások 19,9%-a teljesen hamisított volt**, és a tudományos feljegyzésekben nem volt nyomon követhető létezés.
 - A fennmaradó hivatkozások **45,4%-ában súlyos bibliográfiai hibák szerepeltek**, többek között helytelen szerzői nevek, folyóiratcímek, megjelenési évek, kötetek vagy DOI-k.
 - **A hivatkozások kevesebb mint egyharmada volt teljesen pontos és ellenőrizhető** – ez a hibaaarány összeegyeztethetetlen a tudományos normákkal.
 - A tanulmány azt is bizonyította, hogy ezek a hibák nem véletlenszerűek.

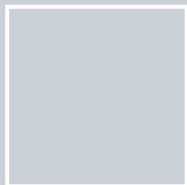
-
- Egy másik [PMC tanulmány](#) a ChatGPT segítségével releváns nefrológiai tanulmányokkal kapcsolatban azt mutatta, hogy:
 - A hivatkozásokban szereplő linkek 38%-a hibás volt
 - 31% hamisított volt
 - A hivatkozások 7%-a hiányos hivatkozás volt
-

Hamis
hivatkozások
számának
növekedése az
élettudományi
adatbázisokba
n

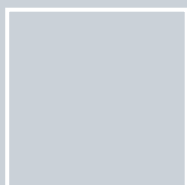
Springer botrány

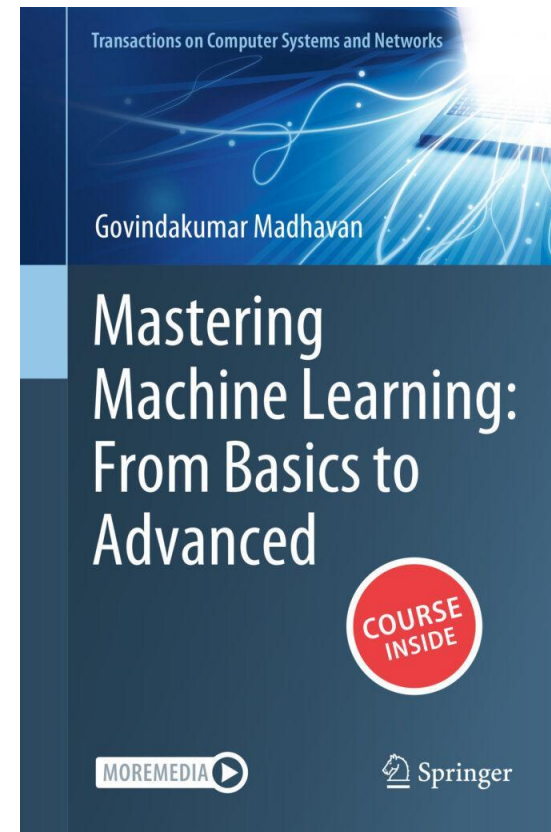
A Mastering Machine Learning: From Basics to Advanced című gépi tanulási tankönyv független ellenőrzése során kiderült, hogy a hivatkozások kétharmada vagy nem létezett, vagy pontatlan volt.

A hivatkozásokban felsorolt több kutató megerősítette, hogy soha nem írták azokat a műveket, amelyeket nekik tulajdonítottak – az AI-stílusú gyártás klasszikus jelzői.

Egy felülvizsgálat után a Springer Nature visszavonta a könyvet és eltávolította a katalógusból, miután felismerte, hogy a 46 felsorolt hivatkozásból 25 nem volt ellenőrizhető.

Ami különösen tanulságos teszi ezt az esetet, nem az AI-szerű hallucinációk jelenléte – hanem az, hogy ezek több intézményi ellenőrzőponton is áthaladtak:

Szerzői
beküldés

Szerkesztői
értékelés

Szakmai
értékelés

Gyártás és
kiadás

Ez nem egy elszigetelt anekdota. Hasonló problémák állítólag előfordultak (és sajnos várhatóan a jövőben is felmerülnek) más tudományos könyvekben is, ahol igazolhatatlan hivatkozások kiadói vizsgálatokat indítottak el.

A probléma lehetséges okai

A hallucinációk azért fordulnak elő, mert az MI rendszerek nem rendelkeznek valódi hozzáféréssel valós idejű vagy élő adatbázisokhoz – szöveget generálnak azáltal, hogy megjósolják, mi lenne az elképzelhető az adatok mintái alapján. Ezért olyan hivatkozások, amelyek legitimnek hangzanak, hamisíthatók, még akkor is, ha nincsenek semmilyen kutatási adatbázisban.

Miután megjelentek a hamisított vagy hibás hivatkozások, gyorsan legitimitást nyerhetnek indexelés, hivatkozásláncolás és másodlagos irodalomban való újrahasznosítás révén.

A probléma lehetséges okai

Sok kutatási munkafolyamatban a hivatkozások pontosságát úgy feltételezik, hogy a folyamat során "valahol" a szerzők, bírálók vagy szerkesztői csapatok ellenőrzik.

Többszerzős együttműködésekben az MI-alapú hivatkozásokért való felelősség szétszóródhat, lehetővé téve a hallucinációk figyelmetlenség miatti bejutását a kéziratokba.

Következmények

Mi a könyvtárak és a könyvtárosok felelőssége, hogy elkerülhetőek legyenek a hamis hivatkozások?

Mi a szerkesztők, kiadók felelőssége?

Mivel nem lehetünk biztosak abban, hogy egy folyóiratban vagy könyvben található hivatkozás biztosan létező, nem vehetjük át ezeket sem ellenőrzés nélkül.

Van-e kapacitás arra, hogy minden hivatkozott szakirodalmat ellenőrizzünk?

Megállítható-e ez a folyamat, a hamis hivatkozások terjedése?

Megoldások

Megfelelő szabályozás.

Ilyen feladatokra csak azok az MI alkalmazások használhatók, amelyek tudnak adatbázisokban, könyvtári katalógusban keresni.

A megfelelő szintű információs műveltség, kiegészítve a mesterséges intelligencia műveltséggel, elengedhetetlen.

A könyvtárak oktatási feladatai még fontosabbá válnak.

Ki kell dolgozni a megfelelően hatékony ellenőrzési módszereket.

Köszönöm szépen
a
figyelmet
!

Dr. Habil. Varga Katalin
Egyetemi docens
PTE-BTK-HFMI
Könyvtár- és
információtudományi
Tanszék
Varga.Katalin3@pte.hu